25/03/2019

Το 1821 και η πίστη στο Θεό

/ Ορθόδοξες Προβολές

Του Νικόλαου Ζαΐμη

Το 1821 αποτελεί για τον Ελληνισμό αληθινή κοσμογονία. Με αυτό, σημειώνει ο π. Γεώργιος Μεταλληνός στο έργο του *Παράδοση και Αλλοτρίωση,* πραγματοποιείται η ανάσταση μέρους του Ελληνισμού με τη σύσταση Ελληνικού Κράτους, ελεύθερου και ανεξάρτητου, για να διαδραματίσει το ρόλο του στην ιστορία.

Τα τελευταία χρόνια έχουν δει το φως τη δημοσιότητας αρκετά βιβλία – μελέτες που έχουν δώσει μια άλλη διάσταση στα αίτια της εθνεγερσίας του 1821 με ιδιαίτερα αναθεωρητικό περιεχόμενο ως προς αυτά που είχε καταγράψει η ιστορική έρευνα μέχρι σήμερα. Τα κριτήρια προσέγγισης του αγώνα είναι στη σύγχρονη έρευνα ως επί το πλείστον ταξικά, ενώ μερίδα ερευνητών υποστηρίζει ότι αποτελεί μια επαναστατική κίνηση εμπνευσμένη από την γαλλική επανάσταση του 1789.

Η ψυχική ιδιοτυπία της ιστορίας του Έθνους, η οποία εστιάζεται στην καταγραφή

της ομολογούμενης ψυχικής πηγής δυνάμεως που είναι η Ορθόδοξη Πίστη και καταγράφεται με σαφήνεια τόσο σε επίσημα επαναστατικά κείμενα όσο και σε προσωπικές μαρτυρίες των αγωνιστών, δεν έχει λάβει την προβολή που θα της αναλογούσε.

Βασικό στοιχείο της ύπαρξης του Έλληνα είναι η πίστη. Έλληνας κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας δεν ήταν όποιος μιλούσε Ελληνικά, αλλά ο ορθόδοξος. Δεν ήταν συνεπώς η γλώσσα που τον διαφοροποιούσε από τον κατακτητή, αλλά η πίστη του, η Ορθοδοξία. Για τους υπόδουλους Έλληνες η Ορθοδοξία « *ήταν κάτι παραπάνω από θρησκευτικό δόγμα. Ήταν το πνευματικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο εκφραζόταν η εθνική τους συνείδηση, ολόκληρος ο κόσμος τους, που έκλεινε μέσα του το ένδοξο παρελθόν και τις ελπίδες απολυτρώσεως*» θα τονίσει στο μνημειώδες έργο του Ιστορία του Νέου Ελληνισμού ο αείμνηστος Απόστολος Βακαλόπουλος.

Η κυρίαρχη ψυχική υποδομή, που καταγράφεται στα επαναστατικά κείμενα είναι θρησκευτική. Μεταξύ αυτών διακρίνεται η ιδιαίτερη μνεία ή αναφορά στον Χριστό και στον Σταυρό, ως τα δύο κορυφαία κέντρα αναφοράς της πίστης και της δύναμης. Ο Ομότιμος Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Ηλίας Β. Οικονόμου σε έρευνά του με τίτλο: **Ο Θεός και το 1821**, έδωσε μια άλλη διάσταση σε αυτή την ψυχική δομή. Κάνοντας μια συστηματική μελέτη και συλλογή των κειμένων γύρω από την περίοδο του 21’, χαρακτήρισε με όρους

επιστημονικούς το φαινόμενο αυτό ως Θεολογία της Απελευθερώσεως ή της Ανεξαρτησίας. Και ο ίδιος παρατηρεί ότι «*αυτή απέφυγε να δει η αναθεωρητική τάση, παρεισάγουσα εξωελληνικές ιδέες και οπτικές*».

Η σύνθεση των εννοιών «Θεός» και «θρησκεία» με τις έννοιες «επανάσταση» και «ελευθερία» είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα του αγώνα του 21’ και των κειμένων, τα οποία τον διέσωσαν. Παραθέτουμε δειγματοληπτικά παρακάτω πέντε παραδείγματα από τέτοιου είδους κείμενα.

1. **Ρήγας Φεραίος**: «Κύριε, μεγάλα τα έργα Σου» (Ρήγα Φεραίου, «Φυσικής Απάνθισμα», κεφ. ΙΗ’, 178, στα Άπαντα Ρ. Φεραίου, τ. Α’, σ. 251).

Η θρησκευτικότητα της περιόδου της προετοιμασίας φαίνεται από την δοξολογική φράση που χρησιμοποιεί ο Ρήγας Φεραίος, η οποία περιέχεται στο βιβλίο του διαφωτισμού των Ελλήνων. Ο Ρήγας χρησιμοποιεί ελεύθερα ψαλμικούς στίχους για να εκφράσει θαυμασμό στο θαυμαστό δημιούργημα του Θεού που είναι ο κόσμος.

2. **Θεόδωρος Κολοκοτρώνης:** «Την ομιλίαν, όπου είπα, με άκουσαν εκείνοι, οπού ήταν στο γεφύρι. Ήταν μια ώρα νύκτα περασμένη και σκοτάδι, και τους λέγω – έκαμα το σταυρό μου: Όσοι αγαπάτε την Πατρίδα ελάτε κοντά μου. Εκίνησα, με ακολουθούν διακόσιοι.....» (Θ. Κολοκοτρώνη, Διήγησις συμβάντων της Ελληνικής Φυλής από τα 1770 έως τα 1836, εποπτεία – εισαγωγή Απ. Δασκαλάκη, σ. 66).

Το παραπάνω απόσπασμα προέρχεται από την στρατολόγηση 200 ανδρών ύστερα από το σταυροκόπημα και την προτροπή του Θ. Κολοκοτρώνη. Με την παράθεση αυτή στα απομνημονεύματά του ο Κολοκοτρώνης τονίζει ιδιαίτερα την κίνηση αυτή.

3. **Αθανάσιος Διάκος:** « Ο Διάκος, μαθών, ότι ο εχθρός έφθασεν εις το Ζητούνι, συγκαλέσας τους συναγωνιστάς του, ωμίλησε τα εξής: Αδελφοί Έλληνες! Έπειτα από τετρακοσίων χρόνων σκληράν σκλαβίαν, ο Θεός ευσπλαγχισθείς απεφάσισε να μας δώση την ελευθερίαν, καθώς την εχαίροντο μίαν φοράν οι προπάτορές μας, πλην δια να την απολαύσωμεν, πρέπει ν’ αναποφασίσωμεν ν’ αποθάνωμεν με τα όπλα εις τας χείρας, και τότε ας την χαρώσιν οι μεταγενέστεροι μας. Ημείς ως τόσον θέλομεν απολαύσει τα δύο μεγαλήτερα καλά, τον παράδεισον και την αιώνιον μνήμην των μεταγενεστέρων. Επειδή δια τον παράδεισον και την ελευθερίαν αποθνήσκομεν. Αν όμως δειλιάσωμεν τώρα, τότε αιωνίως εχάθημεν και ημείς και όλον το έθνος μας. Όθεν, όποιος αγαπά με την αλήθειαν την πίστιν και την πατρίδα, ας δράξη τα όπλα, και ας έλθη μαζί μου» (Χριστοφόρου

Περραιβού, «Απομνημονεύματα πολεμικά» στο Απομνημονεύματα Αγωνιστών του 21, τ. 2ος, σ.σ. 53 – 54).

Το απόσπασμα αυτό αποτελεί τον λόγο του Αθανασίου Διάκου στη μάχη της Αλαμάνας στις 23 Απριλίου 1821 και αναφέρεται στην πηγή της ελευθερίας που είναι ο Θεός και στον σκοπό της θυσίας που είναι ο θάνατος για τον σταυρό και την ελευθερία.

4. **Ιωάννης Μακρυγιάννης:** «Παίρναν οι Τούρκοι μίαν πέτρα και βαίναν εις το μέτωπον και στ' άλλο χέρι το σπαθί και κάμαν πλήθος γερούσια αναντίον των Ελλήνων και όλο σκοτώνονταν χωρίς να βγάλουν αποτέλεσμα. Ότι τότε οι Έλληνες ορκίστηκαν να δουλέψουν δια θρησκεία και πατρίδα και δεν τους κόλλαγε μολύβι, ούτε σπαθί» (Στρατηγού Μακρυγιάννη, Απομνημονεύματα, μτφρ. Γιάννη Βλαχογιάννη, εκδ. Βαγιονάκη 1947, τ. Α', σ.125).

Εδώ ο στρατηγός Μακρυγιάννης αναφέρεται στον άτρωτο των αγωνιστών και στις λίγες απώλειες που είχε κα τις αποδίδει στον συνειδητό αγώνα για την θρησκεία και την πατρίδα.

5. **Ι. Μάγερ:** «Η άπειρος Πρόνοια, ήτις μας επροστάτευσεν οφθαλμοφανώς εις τον πλέον μέγαν κίνδυνον, δεν θέλει μας εγκαταλείψει ποτέ, αύτη θέλει κάμει να θριαμβεύση η σημαία του σταυρού και θέλει καταβάλει την της ημισελήνου. Ο δε Έλλην προσκυνών τον ύψιστον του υπέρμαχον δεν θέλει λησμονεί ποτέ, ότι όλα όλα τα κατορθώματα του είναι του Θεού βουλαί και θελήσεις» (Ιωάννου – Ιακώβου Μάγερ, εφ. «Ελληνικά Χρονικά», Μεσολόγγι 29 Ιουλίου 1825, στα Απομνημονεύματα Αγωνιστών του 21, τ. 5ος, σ. 143).

Με αυτά τα λόγια εκφράστηκε προς τους αγωνιστές ο Μάγερ και διαπιστώνει ότι η προστασία της απείρου Θείας Προνοίας τους προστάτευσε οφθαλμοφανώς. Ενώ το τελικό του συμπέρασμα είναι ότι ο Έλληνας προσκυνώντας τον ύψιστο δεν ξεχνά ποτέ ότι τα κατορθώματα του είναι «του Θεού και θελήσεις».

Στα κείμενα των αγωνιστών του 21΄, αλλά και επίσημα πολιτικά κείμενα της εποχής, μπορεί κάποιος να αντλήσει εκατοντάδες αναφορές στην θρησκευτικότητα των επαναστατημένων Ελλήνων. Μέσα σε αυτά κυριαρχεί η βαθιά πίστη στο Θεό ο οποίος διαρκώς ενισχύει τον αγώνα τους, του οποίου μοναδικός σκοπός είναι η ελευθερία.